Wydawnictwo
Obywatelskiego Komitetu Jubileuszowego
Ochotniczej Straży Ogniowej w Piotrkowie.

Michał Rawita - Witanowski.

ZARYS DZIEJÓW PIOTRKOWSKIEJ OCHOTNICZEJ STRAŻY OGNIOWEJ.

Stefan Klepaczko.

Władze i Korpus Oficerski P. O. S. O. w czasie 1878–1928.

CENA 1 ZŁ.

Wydawnictwo Obywatelskiego Komitetu Jubileuszowego
Ochotniczej Straży Ogniowej w Piotrkowie.

Michał Rawita - Witanowski.

ZARYS DZIEJÓW
PIOTRKOWSKIEJ
OCHOTNICZEJ STAŻY OGNIOWEJ

Stefan Klepaczko.

Władze i Korpus Oficerski
P. O. S. O.
w czasie
1878 - 1928.

ODBITO
W ZAKŁADACH GRAFICZNYCH
„ADOLF PAŃSKI"
PIOTRKÓW, UL. LEGJONÓW 2
TEL. 55.

ZARYS DZIEJÓW
Piotrkowskiej Straży Ogniowej Ochotniczej.

Urządzenia miast naszych, oparte na organizacjach cechowych, powierzały bezpieczeństwo od ognia siedzib miejskich, przeważnie drewnianych, bractwom rzemieślniczym. Zwłaszcza komisja, »Boni Ordinis« czyli »Dobrego Porządku«, ustanowiona na Sejmie 1782 r., zaprowadzając ład w miastach Rzeczypospolitej, zwróciła szczególniejszą uwagę na Straże Ogniowe.

Z jej polecenia Magistrat Piotrkowski, w tymże roku, zwołuje specjalną sesję w sprawie pogotowia ogniowego. Nie znamy wyniku tych obrad, lecz jest rzeczą niezawodną, iż wszystkie stowarzyszenia rzemieślnicze otrzymały pod tym względem wskazówki i dyspozycje.

Oto w księdze cechowej piekarzy tutejszych, pod dniem 2 marca 1783 r., znajdujemy uchwałę, wyznaczającą dwóch braci starszych i wszystkich »suchedniarzy« (czeladź), a to »pod karą wielką« do noszenia wody w »wąworkach« (kubełkach) w razie pożaru, które w zwykłym czasie spoczywały złożone na składzie u starszego cechowego. W roku następnym 1784, tenże cech przeznacza: do »wąworków« dwóch, i tyluż do siekier i sikawek. »Ktoby się nie stawił — głosi wilkierz — lub zdolnego człowieka na swoje miejsce nie dał«, ulegać miał karze jednego funta wosku. Jeszcze w r. 1795 na sesji »porządkowej« a na zlecenie Dyrektora Policji, wyznaczono do ognia z pośród braci i czeladników cechu piekarskiego, do kubełków, osęków i in. narzędzi strażackich odpowiednią ilość ludzi. Znajdujemy też wzmiankę o odbywaniu prób sikawek, do czego »pod karą cechową« obowiązani są stawić się stowarzyszeni.

W aktach zaś cechu rzeźników tutejszych natrafiliśmy na notatkę, iż pod koniec XVIII wieku szopy strażackie stały przy ul. Dominikańskiej (teraźniejszej Bykowskiej), gdzie i obecnie się mieszczą. Czytamy bowiem skargę, iż cech rzeźniczy utracił tam swe jatki — »gdzie postawiono budynek na narzędzia ogniowe«.

Mniej szczegółów znajdujemy w aktach cechu szewców piotrkowskich. Oto dnia 20 lutego 1784 — »z dyspozycji J. O. Komisji (»Boni Ordinis«) i rozporządzenia szlachetnego Magistratu, wyznaczono z cechu szewców sław. Majstrów — »do bronienia ognia przypadkowego« — do »wąworków« 6, do siekier 4, do sikawek 2 — razem ludzi dwunastu. [1]) Lecz nietylko mieszkańcy śródmieścia, obowiązani byli do spieszenia z pomocą w razie wyniknięcia pożaru. Przedmieścia, a zwłaszcza t. zw.

---

[1]) Księga Cechu Szewców Piotrkowskich Nr. II. Rękopis.

»Jurydyki«, miały pod tym względem szczegółowe instrukcje i zalecenia. Szczególniej ciekawe i dokładne wskazówki, mieszczą się w »Ordynacji« — miasteczka Arcybiskupie, leżącego na południo-wschód od Przedmieścia Wolborskiego.

»Zaradzając względem jaknajlepszego bezpieczeństwa od ognia, czytamy pod r. 1787, stosownie do przepisów i chęci Prześw. Komisji Boni Ordinis po wszystkich Miastach działanej, nakazuje się temuż Urzędowi i wszystkim obywatelom tejże Jurydyki, iżby najprzód w domach na nowo stawiać się mianych kominy murowali, inaczej Urząd tejże Jurydyki komukolwiek budować się niedozwoli, w pobudowanych zaś po ostatniej pogorzeli domach, jako też i w dawniejszych wszystkich innych, aby obywatele w czasie lat trzech od daty niniejszej Ordynacji kominy lepione zrucili a na nowo oneż z cegły wymurowali nakazuje się, względem zaś tego exekucja Urzędowi zleca się. Temuż jeszcze Urzędowi zleca się, iż dokąd w przeciągu lat trzech nieprzyjdzie do wymurowania z cegły takowych kominów, tym czasem iżby lepione dotąd kominy corocznie na zimę oblepiali, szczególniejszy miał na to wzgląd, a to przez Rewizją corocznie przed zimą tychże kominów nakazaną. Co się ma tym więcej rozumieć do kominów lepionych w Gorzelniach partykularnych będących, które iżby nieodwłocznie w roku następnym murowane zostały, ma dojrzeć i nakazać tenże Urząd, a to pod karą tak na Urząd za niedbalstwo w dopilnowaniu i nakazaniu popełnione, jako też i na Obywatela w tej mierze nieposłusznego Tysiąca grzywien wskazać mianą.

Nadto jeszcze nakazuje się temuż Urzędowi, iżby drabiny przed zimą, jeszcze w roku tym następującą, przykazał każdemu Obywatelowi na dach postawić. Studnie iżby przynajmniej co drugi dom na nowo erygowane były, nakazuje się, a to w następujący sposób. To jest iżby Obywatel wstanie będący erygowania takowej studni, własną expensą onęż erygował, za nakazem i dopilnowaniem Urzędu, który zaś obywatel erygowania takowej studni wstanie nie jest przy domu swoim, takowa studnia iżby expensą całej Jurydyki erygowana była, a to najdalej w przeciągu lat trzech nakazuje się, w którym przeciągu lat trzech, iżby taż Jurydyka expensą własną narzędzia ogniowe wyporządziła również nakazuje się, a to pod karą Tysiąca grzywien za nieposłuszeństwo w tej mierze wskazać się mianą. W przypadku zaś ognia nakazuje się wszystkim Obywatelom tejże Jurydyki, iżby którzykolwiek konie lub woły mieli, te nieodwłocznie dostawiali do wożenia wody, drabin i narzędziów ogniowych, komornicy zaś wszyscy nieodwłocznie do ratowania od ognia sami w osobach swoich stawić się mają, a to pod karą na nieposłusznych i niedbałych w tej mierze do proporcji wykraczającej osoby od Urzędu mianą, Urząd zaś za nieposłuszeństwo w tej mierze odpowiedzieć winien będzie Prześw. Kapitule Gnieźnieńskiej« [1])

Podobne urządzenia ogniowe, jak na Jurydyce Biskupiej musiały być stosowane i w całem mieście, tylko nie posiadamy o nich wiadomości źródłowych.

Tymczasem liczne pożary dziesiątkowały drewniane przedmieścia, gdy śródmieście zw. »Murowanym Piotrkowem«, bezpieczniejszem było od ognia. Lecz i tu klęska pożogi, wynikła w r. 1787, przewyższyła ogromem swoim wszystkie inne, kiedy to nietylko otoczenie Fary, ale i dzielnica Starego Miasta około kolegjum pijarskiego (ob. zbór ewangelicki), padły pastwą płomieni, rażąc widokiem »obrzydliwego spustoszenia«, bawiącego wówczas w Piotrkowie ks. Jezierskiego. [2])

---

[1]) Akta Jurydyki Biskupie. Rkps. Muzeum Krajozn. w Piotrkowie.

[2]) Ks. Franciszek Jezierski. *Niektóre wyrazy porządkiem abecadła zebrane.* Warszawa 1791. str. 165.

Dopiero jednak w sto lat blisko później, bo w r. 1865 wynikły ogień za Strawą, który zamienił w gruzy całą dzielnicę żydowską, poddał myśl zorganizowania Straży Ogniowej Ochotniczej. Inicjatywa wyszła z pośród ludzi dobrej woli, którzy zwalczyć musieli wiele przeszkód, nim wreszcie dopięli iście chrześcjańskiego celu — ratowania życia i mienia bliźniego.

Już w r. 1873 odpowiedni projekt przedstawiono ówczesnej władzy gubernjalnej rosyjskiej, choć wiedziano, że ta, upatrując wszędzie zmowę i nieprawomyślność, niechętnie zgodzi się na stowarzyszenie. Kto był twórcą projektu — niewiadomo, to tylko pewne, że nie zyskał on przychylnego przyjęcia u gub. Kachanowa, i jako rzecz wprost niebywała, wręcz odrzucony został.

Dopiero w połowie 1875 r, na usilne domagania się mieszkańców, stawiających za przykład Łódź, gdzie świeżo powstała straż ogniowa ochotnicza, zwołana nareszcie została w tutejszym magistracie walna narada obywateli. [1]) Postanowiono wówczas gromadzić środki materjalne, i zjednywać wśród miasta członków i ochotników.

Mozolna praca jednostek szła powoli. Tylko p. J. Jeziorański i F. Cohn. w ciągu roku następnego zdołali zebrać 414 rb. Również i odczyt Florjana Urbanowskiego »O stowarzyszeniach«, wygłoszony w teatrze F. Spana, dał pewien dochód. Na tenże cel jeszcze w czerwcu 1877 r. odbył się koncert oraz wieczór taneczny.

Bądź co bądź zabiegi te i starania nie poszły na marne, bo właśnie pod koniec t. r. (10 paźdz. 1877), zatwierdzoną została ustawa ogólna dla wszystkich straży ogniowych. Stosownie do jej przepisów, stowarzyszenie składać się mogło z nieograniczonej liczby członków honorowych i czynnych: pierwsi płacili składkę po 3 rb. rocznie, drudzy zajmowali się osobiście gaszeniem ognia. Dla nadzoru prawomyślności dodani byli do składu Rady Nadzorczej dwaj komisarze rządowi: prezydent i policmajster. [2])

Wnet po otrzymaniu zezwolenia władz, sformowano listę członkowską, tak że 22 stycz. 1878 zapisało się na honorowych blisko sto, a do czynnych 152 osób. Wobec tego można już było pomyśleć o wyborach zarządu. Jednogłośnie powołano 6 członków do Rady Nadzorczej: Antoniego Porębskiego, Jordana Kańskiego i Fabiana Cohna — z pośród członków czynnych, a Stan. Buduszyńskiego, Józefa Gampfa i Jakóba Popowskiego, z grona członków honorowych. W marcu t. r. 1878 nastąpiły ściślejsze wybory. Prezesem Rady został Antoni Porębski, redaktor, naczelnikiem zaś straży — Władysław Rozmarynowski, aptekarz. [3])

Byli to więc pierwsi kierownicy Straży Ogniowej Ochotniczej w Piotrkowie, pierwsi też niezawodnie działacze i organizatorzy Stowarzyszenia, którym ono swój dalszy rozwój i byt zawdzięcza. Po zatwierdzeniu powyższych wyborów przez Rząd Gubernjalny, prezydent W. G. Kercelli, zwołał do magistratu powszechne zebranie obywateli, na dzień 31 marca 1878 r., i uroczyście oznajmił, że od dnia tego rozpoczyna się działalność Piotrkowskiej Straży Ogniowej. Na temże posiedzeniu Magistrat oddał stowarzyszeniu wszystkie narzędzia ogniowe, stanowiące własność miasta a ocenione na 1556 rb.

W dniu 4 maja, po uroczystem nabożeństwie u Fary, odbyły sie pierwsze próby i ćwiczenia gimnastyczne, a w kilkanaście dni później

---

[1]) *Działalność Łódzkiej Straży Ogn. Ochot*, Łódź 1901 str. 4.

[2]) Rozporządzenie Piotr. Rządu Guber. 26.X.1877 r. za Nr. 5707.

[3]) Archiwum Magistratu Piotrkowskiego, Nr. 46. str. 9.

młodziuchna Straż Piotrkowska odbyła istny chrzest ognia, będąc czynną przez dwie doby przy gaszeniu groźnego pożaru. Gdy zaś w tym pierwszym roku istnienia, czternaście wypadków ognia pomyślnie stłumione zostały, dzielna straż zyskała miano »dobrze zasłużonej i niewątpliwie pożytecznej instytucji«.

Od samego początku członkowie czynni podzieleni zostali na pięć oddziałów, stosownie do tyluż rewirów miasta, licząc w każdym od 40 do 50 strażaków, którzy podzielili się znowu na toporników i wodniczych. Każdy oddział zostawał pod kierunkiem naczelnika oddziałowego, mianowanego przez Radę Nadzorczą, i miał swojego trębacza zw. »sygnalistą«. Na zimę dostali strażacy mundury z ciemno-bronzowego sukna, na lato zaś — bluzy z płótna żaglowego. Dla rozróżnienia oddziałów, każdemu dano inną barwę na kołnierze i pasy. Oddział I otrzymał kolor czerwony i II—czerwony z białym; III—zielony; IV—żółty a V niebieski. Na głowy, dla bezpieczeństwa od ognia, dano im kaski metalowe z fartuchami skórzanymi, zasłaniającymi szyję. Topornicy zaopatrzeni zostali w siekiery do rąbania oraz linki i pasy ratunkowe. [1])

Gdy fundusz w chwili zorganizowania straży wynosił zaledwie 2825 rb., starano się go uzupełnić drogą składek i urządzania dochodowych przedstawień. Charakterystycznym objawem ofiarności ze strony Rosjan, niepowtarzającej się już później, była zabawa taneczna urządzona na rzecz Straży przez »Russkoje Sobranje«, która przyniosła kasie 350 rb. i 89 kop. [2])

Uzyskano wtedy pozwolenie magistratu na postawienie gimnastyki drewnianej w pośrodku podwórza przy dawnym Magazynie Solnym (gdzie obecnie Sąd Okręgowy), a plan tego dwupiętrowego budynku przygotował własnoręcznie inż. Jarnuszkiewicz. Sprowadzony specjalnie instruktor, przez czas jakiś obznajmiał strażaków naszych z rynsztunkiem i taktyką straży ogniowej Warszawskiej, dostatecznie już wyrobionej, bo istniejącej od r. 1834.

Z powodu powtarzających się kilkakrotnie nieporozumień a nawet starć (»daże stołknowienii«) pomiędzy strażakami a policją i wojskiem, zwłaszcza w czasie pożarów, gub. Kochanow wydał w tym czasie instrukcję, iż w takich razach zwierzchniczą władzę posiada policmajster, i jemu ulegać muszą wszyscy. [3]) Naogół, jakby nie dowierzając strażakom, rząd ówczesny szczególniejszą na nich zwracał uwagę. W połowie np. lipca — »fałszywym alarmem cała straż ogniowa zwołaną została na plac po Magazynie Solnym, gdzie JW. Naczelnik Guberni raczył odbyć szczegółowy przegląd przyrządów ogniowych«. [4]) Lustracje takie odbywały się i później, lecz zwykle już nie trudził się na nie p. Gubernator, wyznaczając do tego policję, od czego broniła się jak mogła Rada Nadzorcza.

Zajście z policją jakie miało miejsce, w połowie kwietnia 1879 r., na pogrzebie strażaka Zielińskiego, najlepiej przedstawia opłakane stosunki, w jakich musiała stawiać pierwsze swe kroki nasza Straż Ogniowa.

Według relacji złożonej przez Naczelnika Horodyńskiego Radzie Nadzorczej — rzecz się tak miała:

»Członkowie czynni straży, stosownie do zwyczaju praktykowanego w Stowarzyszeniach Ogniowych innych miast tutejszej Guberni t. j. Częstochowy, Łodzi i Tomaszowa, zgromadzili się w uniformach

---

[1]) W. K. Konarzewski *Krótki rys dziejów S.O.O.P.* Piotrków 1904. str. 6—7

[2]) Archiwum P. O. S. O. Vol I, akt z d. 10 Nov. 1878.

[3]) Archiwum P. O. S. O. Vol. I akt. 10/VIII-1878.

[4]) *Sprawozdanie Rady Nadzorczej.* Piotrków 1880 str. 4.

przepisanych dla straży, przed szopą strażacką w dniu i godzinie przeznaczonej na pogrzeb kolegi swego, zmarłego z powodu przeziębienia się przy pożarze.

Zastępca Naczelnika Głównego, Maksymiljan Olszewski, powziąwszy wówczas dopiero prywatną wiadomość o zdaniu Gubernatora przeciwnem wystąpieniu straży w bluzach, i pragnąc zapewnić się o tem u źródła, udał się do wspomnianego Naczelnika Gubernji z zapytaniem, czy istotnie nie zezwala na uczczenie zmałego członka straży, ubraniem się kolegów w uniformy, cechujące ich charakter służbowy.

Po otrzymaniu nieprzychylnej decyzji Gubernatora, zastępca Naczelnika Głównego nie mając już czasu piśmiennie zawiadomić o tem członków straży, zakomunikował takową decyzję strażakom, których spotkał na ulicy, a ci uprzedzając go, pobiegli do szopy, gdzie zastali Naczelnika I Oddziału W. Otto, i objaśnili go o położeniu sprawy. W. Otto w tej chwili, w imieniu Naczelnika Głównego wydał rozporządzenie ubranym członkom, aby niezwłocznie poszli do domów zmienić ubranie, wskutek czego Straż rozchodzić się poczęła.

W tym to momencie, zbliżył się do szopy policmajster m. Piotrkowa M. A. Miasojedow, i zakomunikował najbliżej stojącym wspomnianą wolę Gubernatora, a dowiedziawszy się od W. Otto, że Straż ma już sobie zalecone zdjęcie mundurów, i widząc porządek zupełny w rozchodzących się spokojnie szeregach, oddalił się.

Nagle podbiegł na środek ulicy Naczelnik Straży Ziemskiej pow. Piotrkowskiego, kapitan Siergiejew, i głosem oraz tonem obrażającym strażaków, począł bez żadnej przyczyny lżeć rozchodzących się, nazywając ich parobkami, obowiązanymi słuchać jedynie policji. Naczelników Stowarzyszenia nazwał przywłaszczycielami prawa zwierzchnictwa, a całej instytucji przypisywał buntownicze dążności. Wszystko to przeplatane było wyrazami, zdolnemi oburzyć nie tylko inteligentnych członków instytucji, ale i najprostszych rzemieślników, czujących godność osobistą«.

Raport swój kończy Naczelnik Horodyński uwagą, że »obelga ta, publicznie wypowiedziana, tak silnie podziałała na stowarzyszonych, że ci, zdecydowani są wystąpić ze Straży, jeżeli satysfakcja stosowna daną im nie będzie«. Sprawa oparła się o Gubernatora, i zakończoną została lekkim monitem, danym kapitanowi Siergiejewowi, za »podnoszenie głosu« przy wydawaniu przez niego rozkazu rozejścia się straży. [1])

Energicznie występujący tu Wacław Horodyński w obronie praw i godności Straży, był świeżo wybranym Naczelnikiem Głównym, na sesji marcowej 1879 r. Z pierwszego grona Rady, wyszedł wówczas tylko przewodniczący — A. Porębski, reszta zaś wybraną była ponownie. Na Prezesa Rady powołano prof. Jordana Kańskiego.

W tym składzie, z niewielkiemi zmianami przy dorocznych wyborach, Zarząd dotrwał do r. 1882, gorliwe łożąc starania około utrwalenia i organizacji stowarzyszenia. Zwiększająca się liczba członków czynnych, która dosięgła cyfry niebywałej 277, pozwala zorganizować oddział VI, głównie dla dostarczania wody i pilnowania narzędzi przeznaczony.

W tymże roku 1880, podczas wizytacji urzędowej Piotrkowa przez gener.-gubernatora Albedyńskiego, odbył się szczegółowy przegląd naszej straży ogniowej, zyskując obok pochwały za wzorowy porządek, złożoną przez niego ofiarę 150 rb. na potrzeby instytucji.

Przewodniczenie prof. Kańskiego Radzie Nadzorczej, zaznaczyło się dodatnio nietylko przez oddziaływanie kulturalne na spółtowarzyszów

---

[1]) Archiwum P. O. S. O. Vol. II, dokumenty z datą 17 i 29 kwiet. 1879 r.

straży, lecz urządzane przez niego, lub za jego wpływem amatorskie przedstawienia, koncerty oraz wystawy dzieł sztuki i starożytności, przyczyniały się do ożywienia ruchu umysłowego wśród Piotrkowian. On też zapoczątkował w r. 1882 wydawnictwo kalendarza »Strażaka«, w redakcję jego włożywszy mnóstwo pracy i pieniędzy. Pierwszy ten rocznik, tłoczony w drukarni M. Dobrzańskiego, pod hasłem: »Bogu na chwałę, ludziom na pożytek« — zawiera dobór artykułów oraz wiadomości o stowarzyszeniach strażackich w całym kraju.

W normalnych warunkach bytu narodowego, tak pojęta praca oświatowa w społeczeństwie, powinna była zyskać jaknajwiększe poparcie i pochwałę zwierzchniczej władzy. Tymczasem stała się dla prezesa Kańskiego źródłem wielu nieprzyjemności i kłopotów. Lecz posłuchajmy, co sam o tem pisze w oficjalnej odezwie do Straży:

»Wśród okoliczności paraliżujacych prawidłową działalność obecnej Rady Nadzorczej, nie poślednie miejsce zajął znany reskrypt, mocą którego wzbroniono mi, między innemi, pełnienia zaszczytnych obowiązków przewodniczącego w Radzie, do jakich wolą stowarzyszonych powołany zostałem. Pragnąc wyjaśnić nie zupełnie zrozumiałą treść wspomnianego reskryptu, wniosłem odpowiednie podanie do władzy Szkolnej, w nadziei, że otrzymam »na piśmie« kategoryczną odpowiedź na pytania w podaniu mojem zawarte. Omyliłem się, otrzymałem bowiem odpowiedź tylko ustną, równoważną jednak stanowczemu wzbronieniu pełnienia jakichkolwiek obowiązków, nie zostających w bezpośrednim związku z zakresem pedagogicznej mojej działalności. Wobec tego co nastąpiło, zmuszony jestem niezwłocznie złożyć z siebie nietylko obowiązek przewodniczącego w Radzie Nadzorczej, lecz także, zrzec się charakteru członka czynnego Stowarzyszenia, a poprzestać na jedynym łączniku z Towarzystwem, losy którego, w miarę zdolności, od zawiązku aż do dnia dzisiejszego — dzieliłem. Tym jedynym legalnym łącznikiem, jaki mi obecnie prawo zostawia, a obowiązek zachować nakazuje, jest członkowstwo honorowe«.

Wniesiony przez Zarząd Straży, protest w tej sprawie do Gubernatora, pozostał jednak bez wyniku. [1])

Zdezorganizowany Zarząd przez ustąpienie Prezesa Kańskiego, i, jako wyniku tego, zrzeczenie się naczelnictwa Straży, przez W. Horodyńskiego, spowodował nowe wybory, w lutym 1883 r. Na Prezesa powołanym został Jan Jeziorański, ziemianin, a Naczelnikiem Straży został Władysław Otto, prawnik. Jeziorański obowiązki swe prezesa, sprawował tylko przez rok jeden, zaś w roku następnym 1884 był nim Józef Gampf, aptekarz, a w latach 1885—8 przewodniczy Radzie Radzorczej Stefan Młodowski, adwokat.

Wybrany Naczelnikiem Straży czynnej, jak wspomnieliśmy wyżej, Wł. Otto w r. 1883, sprawuje te obowiązki aż po r. 1891, w którym to czasie na czele Straży staje Stefan Młodowski, dawniejszy Prezes Rady.

Tymczasem szykany rządu moskiewskiego nie przestają trapić straży. Po ostatnich wyborach, na które trzeba było, jak zwykle, uzyskiwać oddzielne pozwolenie, kancelarja gubernjalna zażądała wyjaśnienia od Zarządu, dla czego osoby postronne, nie należące do składu Straży, były obecne na sali wyborczej. Na pozwoleniu jednak danem przez policję, a przechowanem w aktach, znajduje się adnotacja, że mogą uczestniczyć i obcy widzowie, lecz tylko w lożach teatru, gdzie zebranie się odbywało.

Nowem nadużyciem władzy, było ograniczenie prób strażackich

[1]) Archiwum P. O. S. O. Vol. IV z r. 1883.

oraz zmuszenie J. Zagrzejewskiego, sekretarza, do ustąpienia z Rady Nadzorczej.

Gdy każde urządzenie społeczne, każda instytucja przechodzić musi rozmaite okresy swojego rozwoju, nie nastały ich i nasza straż piotrkowska. Po latach pomyśnego rozwoju, uniknęła i dla niej przełomowe chwile. Pierwotny zapał stygnie, liczba członków honorowych znacznie się zmniejsza, przez co i fundusze się wyczerpują. Już w sprawozdaniu za r. 1884, Rada Nadzorcza wyrzeka, że zaległości składek, wynoszą ogromną w stosunku do środków materjalnych straży, sumę 573 rb. Słusznie też zaznacza Zarząd: »sympatja i ofiarność dla straży naszej słabnie, i takowa więcej w słowach, jak w czynach się mieści«. Szczególniej uskarża się Zarząd na właścicieli domów, którzy najbardziej winniby, w dobrze zrozumianym własnym interesie, straż materjalnemi zasilać środkami, a jednak zaledwie bardzo mała ich liczba, do członków spłacających roczną składkę należy. Rocznik »Strażak«, o którym wspominaliśmy wyżej, w pierwszem wydaniu za 3500 rozsprzedanych egzemplarzy, przyniósł zysku stowarzyszeniu 116 rb., w drugiem zaś roku wydawnictwa straż poniosła straty 15 rb. I dla czego? Bo księgarnie, a co smutniejsze, niektóre stowarzyszenia strażackie, zamówione przez siebie i wysłane im egzemplarze pozwracały! To też wydawnictwo to, pomimo wszelkich usiłowań Rady, wznowionem być nie mogło. Na domiar niepowodzenia, w nocy z 12 na 13 lutego 1885 r., wybuchnął pożar w szopie głównej straży, ogarniając płomieniem narzędzia ratunkowe. Szkodę poniosła przez to straż na 886 rb. I czyż obywatele piotrkowscy postarali się wyrównać tą szczerbę w funduszach tak pożytecznej dla nich instytucji? Wpłynęło wprawdzie dobrowolnych ofiar na 282 rb., lecz z tych zaledwie połowa pochodziła z dobrowolnych ofiar, gdy resztę otrzymano z danego na ten cel przedstawienia teatralnego trupy Smotryckiego oraz datków miejscowej inteligencji.

Ale najsmutniejszym z tych krytycznych czasów pierwocin naszego stowarzyszenia był rok 1887. W dniu 3 lipca, podczas zabawy na korzyść Straży i Tow. Dobroczynności, między niektórymi członkami czynnymi, znajdującymi się na służbie, wynikło poważne nieporozumienie. Rada znalazła się w przykrej bardzo konieczności wymierzenia surowej kary na winnych — »dla tego, że oskarżonymi okazali się członkowie należący do inteligencji«, którzy przez to samo powinni być przykładem dla innych. Niezależnie od tego, Rada, trzymając się bardzo słusznej zasady, że bez posłuszeństwa i karności, żadne stowarzyszenie istnieć nie może — »zmuszoną była zastosować najsurowszą karę« tj. wydalenie nazawsze ze straży kilkunastu członków, którzy poważyli się wystąpić zbiorowo przeciwko postanowieniu Zarządu.

Aby zapobiedz na przyszłość wszelkim nieporozumieniom, wynikłym z nieznajomości swych obowiązków, rozpatrzony i przyjęty został przez Radę z pewnemi poprawkami, projekt instrukcji i regulaminu, przedstawiony przez wybraną do tego komisję.

Regulamin ten wydrukowany w oddzielnej książeczce, i następnie na próbie jeneralnej objaśniony zebranym przez Prezesa Rady, przez tegoż rozdany został pomiędzy wszystkich członków Straży Ogniowej.

Po przebyciu krytycznego okresu, znów lepsze wracają czasy. Od r. 1894 liczba członków honorowych zwiększać się zaczyna, składki wpływają regularniej; w r. 1897 zaległości wynoszą tylko 24 rb., a w roku następnym, Straż liczyła 370 członków honorowych, zaległości zaś ledwie 12 rb. Co zaś najważniejsza, wraca dawna, z początkowych lat koleżeńska zgoda i ścisła między całą Strażą łączność. Od r. 1889 prezyduje Straży, z małą tylko w r. 1896 przerwą, Henryk Wojewódzki, me-

cenas, już od r. 1886 do składu osobistego Rady Nadzorczej ciągle należący, a Naczelnikiem Głównym Straży czynnej, od r. 1892 aż do 1917, Franciszek Ksawery Span, obywatel i przemysłowiec.

Około dwóch tych zasłużonych działaczy, grupowali się długo inni, młodsi. [1])

Gdy z biegiem czasu narzędzia ogniowe okazały się zużyte i przestarzałej konstrukcji, nabyto kosztem 6356 rb. od Adolfa Troetzera w Warszawie: dwie sikawki czterokołowe, 15 beczek żelaznych i wóz rekwizytowy; na pomieszczenie zaś ich pobudowano przy wszystkich oddziałach szopy z drzewa, dostarczonego bezpłatnie z lasów rządowych. [2]) Oddawna noszono się też z myślą, wzniesienia centralnego budynku dla Straży. Już w r. 1893 sprowadzono w tym celu z Kalisza plany i fotografje tamtejszego gmachu z czatownią, wstrzymując się narazie z rozpoczęciem robót, do chwili wynalezienia stosownego na to placu miejskiego.

W r. 1899 Straż nasza otrzymała nową organizację i podług ustawy normalnej, obowiązującej w całem Państwie Rosyjskiem. W myśl tej ustawy, poprzedni członkowie honorowi stali się ofiarodawcami, ci zaś którzy byli członkami honorowymi i zarazem czynnymi, zostali członkami rzeczywistymi. [3])

W celu omówienia nowej ustawy i przystosowania się do niej, zwoływane były trzykrotnie ogólne zebrania członków. Na nich postanowiono: wybory całego Zarządu i dodanej Komisji Rewizyjnej odbywać się mają co trzy lata; Zarząd ma się składać odtąd z prezesa i czterech członków, z których jeden sprawuje obowiązki skarbnika a inny sekretarza. Do Zarządu należą też: Naczelnik Straży zw. czasami Dyrektorem, i Zarządzający majątkiem Stowarzyszenia czyli Gospodarz, z pozostawieniem dla nadzoru policmajstra i prezydenta miasta. Trzeba się było poddać nowym rygorom, utrudniającym używanie języka ojczystego. Według § 18 nowej ustawy, wszelkie protokóły posiedzeń, buchalterja i sprawozdania, musiały być prowadzone w języku rosyjskim, podawane zaś do ogólnej wiadomości, mogły być ogłaszane i w przekładzie na język polski, z warunkiem pierwszeństwa tekstu urzędowego. Przemówienia i rozprawy na ogólnych zebraniach, powinny się odbywać w języku rosyjskim, jedynie osoby nie władające tym językiem, za każdorazowem pozwoleniem przewodniczącego obradom, mogły zabierać głos — »w języku miejscowym«. Zarówno pieczęć jak i sztandar Towarzystwa, których rysunek emblematów zatwierdzał Gubernator, miały posiadać napis z wyszczególnieniem nazwy Towarzystwa w języku rosyjskim. Sztandar Straży Piotrkowskiej, oprócz zwykłego godła strażackiego i wizerunku M. Boskiej Częstochowskiej, nie miał na sobie żadnego napisu.

Wobec takich utrudnień, nic dziwnego, że zebrania Zarządu odbywały się jak można najrzadziej, a z czasem, oprócz zagajenia w języku oficjalnym, nie słyszano na nich mowy rosyjskiej.

W sprawozdaniu z tegoż roku 1899, po raz pierwszy spotykamy w rubryce wydatków zapisaną pensję kapelmistrza. Orkiestra wówczas zorganizowana, posiadała 26 instrumentów, przeważnie dętych, oraz zapas nut i pulpitów. Wreszcie w tymże czasie ustanowiono dwa rodzaje nagród za gorliwą, długoletnią służbę lub też szczególniejsze odznaczenie

---

[1]) W. Konarzewski *Krótki rys dziejów P.O.S.O.* str. 17-19.

[2]) *Sprawozdanie Rady Nadz. P. O. S. O.* r. 1887 str. 39.

[3]) *Ustawa Straży O. O. w Piotrkowie.* Piotrków 1900 in 8-vo str. 51.

się: pieniężną i znaki honorowe. Te ostatnie: za lat 10 — bronzowy, za lat 15 i 20 — srebrne, za lat 25 — duży srebrny, oraz złoty za szczególniejsze wyróżnienie się przy pożarach

W kronice działalności Straży ówczesnej zaznaczyć należy, wyjazd delegacji na uroczystości tychże stowarzyszeń do Włocławka i Łodzi, oraz pospieszenie nadzwyczajnym pociągiem do Częstochowy, aby ratować płonącą wieżę Jasno-Górskiego kościoła.

Rok 1903 był jubileuszowym i dla Straży Ogniowej tutejszej, gdyż miało lat 25 od chwili jej założenia w Piotrkowie. Zarząd stosownie do postanowienia poprzedniego zebrania ogólnego, ułożył program uroczystości na dzień 21 czerwca, i przedstawił takowy do potwierdzenia Władzy. Z powodu jednak późnego otrzymania pozwolenia, obchód w oznaczonym terminie odbyć się nie mógł. Wobec też zbyt małych ofiar zebranych na koszta urządzenia, i gdy współcześnie kraj nasz nawiedziła klęska powodzi, program obchodu zredukowano jedynie do nabożeństwa dziękczynnego w kościele po-Jezuickim, przeglądu szeregów, i rozdania znaków za 25 lat służby w Straży dwunastu członkom Towarzystwa. Z funduszu zebranego (542 rb. 50 kop.) ustanowiono legat, z którego czerpano zapomogi na wsparcia dla rodzin członków Straży, rannych lub zmarłych w czasie gaszenia pożarów. W tymże roku ofiarowane zostały 200 rb. przez Markusa i Salomeję, małżonków Braunów, w dwóch listach zastawnych Tow. Kred. M. Piotrkowa (każdy po 100 rb.), pod warunkiem, ażeby wartość kuponów corocznie w dniu 22 marca, wydawana była przez Zarząd, jako wsparcie niezamożnym członkom—ochotnikom. [1])

Ku czci tej rocznicy wydaną została broszura p. t. »Krótki rys dziejów Piotrkowskiej S. O. O.« pióra Wincentego Konarzewskiego, długoletniego członka Rady Nadzorczej. W pracy tej, z której korzystamy obecnie, wiele jest niedomówień, bo ówczesna cenzura moskiewska nie pozwalała o wszystkiem wyraźnie wspomnieć.

Uzupełniając brakujące narzędzia ogniowe, z funduszów rządowych asekuracyjnych wyasygnowane 1000 rb., przeznaczono na kupno drabiny mechanicznej, którą też nabyto od firmy «Ignis» w Warszawie za sumę 1075 rb. [2])

Gdy w r. 1908 upływał trzydziestoletni okres istnienia Straży, obywatele m. Piotrkowa w uznaniu pożytecznej działalności Stowarzyszenia, zadeklarowali dobrowolnie, iż poniosą koszta nieodłączne z urządzeniem uroczystego programu. W niedzielę, dnia 14 czerwca, o godzinie 8 rano, zebrała się cała Straż, delegaci innych stowarzyszeń, zaproszeni goście i obywatele w szopie głównej obok kościoła po-Dominikańskiego, skąd udano się do świątyni po-Jezuickiej na uroczyste nabożeństwo. Około 10-ej wyruszył pochód z kościoła z całym taborem strażackim i muzyką, na plac jarmarczny, gdzie przy gimnastyce odbyło się krótkie ćwiczenie. Na zakończenie rozdano znaki 30 letniej służby czynnej oraz żetony pamiątkowe wszystkim, biorącym udział w obchodzie. Po południu wydany był wspólny obiad dla delegatów, gości, obywateli miasta i całej Straży, przy stołach zastawionych w kilka rzędów w największej hali maszyn, w gmachu fabrycznym na Bugaju. Wieczorem odbyła się zabawa taneczna w miejscowym teatrze Spana. Ze złożonych dobrowolnie ofiar na koszta jubileuszowe, po odtrąceniu wydatków obchodu,

[1]) *Sprawozdanie Zarządu P. O. S. O.* z 1903 r. str. 7—29

[2]) *Sprawozdanie Zarządu P. O. S. O.* z r. 1905 str. 7.

pozostała suma 520 rb. 47 kop., za którą został odnowiony w całości tabor Straży, wymagający oddawna gruntownej reparacji. [1])

Sprawność też Straży była coraz większą, skoro podczas popisów toporniczych, urządzonych we wrześniu t. r. w Radomsku, topornik II oddziału, Józef Wiśniewski, otrzymał żeton srebrny pierwszego stopnia. W praktycznych zaś ćwiczeniach konkursowych, jakie odbyły się w Częstochowie, podczas wystawy przemysłowo-rolniczej (w 1909 r.), brała udział i nasza Straż Ogniowa, i gdzie zdobyła w nagrodę medal srebrny z odpowiednim dyplomem. [2]) Gdy zaś rząd, interpretując po swojemu i tak rusyfikatorską ustawę, zakazał na ćwiczeniach komendy polskiej, a nakazał rosyjską, dla jej uniknięcia wprowadzoną u nas została, tak jak i w innych Strażach, sygnalizację trąbką lub świstawkami.

Zgodnie z decyzją zebrania ogólnego, zatwierdzonego przez Gubernatora, Zarząd, w dniu 11 lipca 1910 r., aktem przed rejentem Gogolewskim, nabył plac przestrzeni około 20000 łokci kwadratowych dla Straży, pod nr. hipotecznym 356, a policyjnym 599, (przy ul. Jagielońskiej) od Abrahama Hendelesa Frenkla, za sumę 5500 rb., płatną ratami. Część należności, w kwocie 1700 rb., wpłacono przy zawarciu aktu, reszta szacunku 3800 rb., zabezpieczoną została na hipotece nieruchomości. [3])

Gdy w r. 1914 wynikła potrzeba przeprowadzenia przez Magistrat ulicy przez grunta placu tego, należącego do Straży, na Ogólnem Zebraniu, w dniu 14 czerw. t. r. zapadła uchwała tej treści: »Zważywszy, że miasto nie może inaczej przeprowadzić rzeczonej ulicy, jak tylko przez place należące do miasta, postanowiono, ustąpić miastu bezpłatnie przestrzeń, jaka okaże się potrzebną, z tegoż placu, na urządzenie ulicy, według planu regulacyjnego«.

Był to ostatni protokół pisany w dwóch językach: rosyjskim i polskim. Wybuchła wojna światowa, a z nią pozbycie się Moskali, i ich rusyfikatorskich zaleceń. Odtąd w księgach i aktach urzędowych strażackich, odzyskuje znów swoje odwieczne prawa—język nasz polski. Osoby należące do Zarządu, z prezesem J. Konopackim na czele, wchodzą do organizacji bezpieczeństwa publicznego; z tego powodu niema śladów zebrań władzy strażackiej w ciągu całego przeszło roku.

Skądinąd wiemy jednak, że w d. 26 marca 1915 r., Magistrat zawarł ze Strażą naszą umowę oczyszczania ulic i placów ze śmieci, za pewnem wynagrodzeniem na rzecz Stowarzyszenia. Na tenże cel miała otrzymać kasa strażacka 5% z podatków od nieruchomości. Gdy zapomogi te nie dochodziły rąk skarbnika, postarano się rozwiązać owe umowy z Magistratem.

Szukając innych źródeł dochodu, w roku następnym zawarto układ z Komitetem Ratunkowym, żeby z koncertów urządzanych perjodycznie w ogrodach miejskich, 100 koron zebrane za bilety wejścia należały do Straży, nadwyżka zaś miała przechodzić na rzecz Komitetu.

Były to czasy okupacji austrjackiej, kiedy C. i K. Komisarz Rządowy, major Mach, zaczął brać udział »ex officio« w posiedzeniach Zarządu. Rozporządzenia nowych władz, przypominają nieraz drakońskie rządy zaborcze. Oto gdy w r. 1916, pojawił się tyfus na Starostwie, władza okupacyjna podpaliła parę domów zarażonych. Straży Ogniowej przybyłej na alarm, nie pozwolono ratować pogorzelców. Cały wysiłek Straży skupić się musiał, na zabezpieczeniu sąsiednich posesji drewnianych przed szalejącym żywiołem. Tu karność szeregów naszych ujaw-

---

1) *Księga Protokółów i Sprawozdanie Zarządu* z 1908 r. str. 6—7.

2) *Sprawozdanie Zarządu z 1909* r. str. 7.

3) *Ks. Protokółów* oraz *Spraw. Zarządu* z 1910 r. str. 14—15.

niła się w całej pełni, bo gdy serca i dłonie strażaków rwały się do ognia, rozkaz komendy: »Stać w miejscu, ani krok dalej« — spełniony został bez szemrania.

Wojna, a raczej jej następstwa, dały się uczuć i Straży. Oto gimnastyka drewniana, przez rabunek wojsk tak zniszczoną została, że trzeba było pomyśleć o nowej. Pomimo uzyskanego z lasów rządowych budulca, wystawiono ją nanowo dopiero w 1918 r., kosztem 3355 koron, a uroczystego jej poświęcenia, w dniu 5 maja, dokonał kapelan Straży, ks. Eugenjusz Lipiński. Nowe to stanowisko, Kapelana Straży Ogniowej, na skutek odezwy J. E. ks. Biskupa Zdzitowieckiego, z dnia 20 czerwca 1917 r., powierzonem zostało ks. Lipińskiemu, rektorowi kościoła po-Dominikańskiego, z przeznaczeniem ołtarza Św. Florjana w tejże świątyni, na odprawianie nabożeństw strażackich.

W tymże czasie zwołane Zebranie Ogólne, uważało za najpilniejszą sprawę, rewizję Statutu, zniekształconego w kilku punktach przez Moskali. Usunięto więc ze składu Zarządu — Policmajstra i Prezydenta, natomiast wprowadzono »Kapelana Straży, mianowanego przez Biskupa«. Uległ też zasadniczej zmianie § 73, omawiający stosunek policji do Straży czynnej przy pożarze, w tej redakcji: »podczas pożaru Naczelnik Główny, a w razie jego nieobecności—zastępca, kieruje ratunkiem, i on jedynie wydaje rozporządzenia członkom Straży; służba policyjna, w razie potrzeby i na skutek zwrócenia się do niej przez kierującego ratunkiem, okazuje swoją pomoc przy utrzymaniu porządku«. [1]) Na zebraniu tem, mianowano długoletniego Naczelnika Głównego, Franciszka Ksawerego Spana, Członkiem Honorowym Straży oraz przeprowadzono wybory Zarządu na nowe trzechlecie. Gdy jednak powołano do władzy cztery osoby niebędące wcale członkami Straży, i wobec protestu, zrzekły się kandydatur, zwołane powtórnie zebranie ogólne, przypadające już w r. 1918, wybrało na Prezesa ponownie J. Konopackiego, mianując go jednocześnie Członkiem Honorowym Straży, a na Dyrektora czyli Naczelnika Głównego, Maksymiljana Rudowskiego, Sędziego. Posiedzenie zakończono uchwałą — »ażeby na pogrzebie każdego strażaka, który przesłużył lat pięć w Straży, jak również zmarł wskutek wypadku na służbie czynnej, chociażby nie przesłużył lat pięciu, orkiestra Straży przyjmowała udział«.

Nastały promienne chwile dziejów naszych, gdy ustąpili wreszcie od nas i okupanci. Resztki ich garnizonu piotrkowskiego, rozbrajali, na ochotnika, Strażacy, Sokoli i młodzież szkolna.

Dla obudzenia żywszej działalności wśród Straży okolicznych powiatu piotrkowskiego, zorganizowano w dniach 6 i 7 lipca t. r., konkursy, w których wzięły udział Stowarzyszenia Pokrewne: Żarnowicy, Szczercowa, Woli Krzysztoporskiej, Rawy, Wolborza — z udziałem przedstawicieli Związku Florjańskiego z Warszawy. Pragnąc również wyrobić wśród młodzieży, zamiłowanie do pracy strażackiej, postanowiono utworzyć oddział skautowski z 30 członków, w wieku od lat 16, opracowawszy w tym celu dla nich regulamin. Po porozumieniu się uprzednio z komendą Harcerską, powołano na przewodniczącego zastępu F. Herciga. Oddział ten skautowy, po paru pożarach, rozchwiał się. Również nie powiodły się usiłowania, stworzenia, zgodnie z ustawą, Oddziału kominiarskiego. [2])

[1]) *Księga Protokółów P. O. S. O. 1913—1926.* str. 19—20.

[2]) *Księga Protokółów P. O. S. O.* 1913—1926. str. 24, 33.

Rok 1921 był pierwszym rokiem spokoju, w oswobodzonej już Polsce. Po zwycięskiem odparciu nieprzyjaciół, nastaje czas organizacji społeczeństwa; powracają też do szeregów Straży Ogniowej w Piotrkowie, liczni ochotnicy wojenni. Wre praca Zarządu w celu doprowadzenia do ładu taboru i szop strażackich, tak iż wydatki, przy wielkim na ów czas spadku wartości marki polskiej, dosięgają połowy budżetu. Wówczas to, dzięki ofiarze Franciszka Braulińskiego i zabiegom Hugona Manteya, założono pierwszą instalację elektryczną w szopie głównej, a następnie i takąż sygnalizację w oddziałach. Słowem, iż pomimo straty, jaką Straż nasza poniosła, przez równoczesny nieomal zgon tak zasłużonych dla instytucji mężów, jak ś. p. Franciszek Ksawery Span i Juljusz Konopacki, czynności jej nie obniżają się wcale, owszem zyskują podporę, przez przystąpienie do związku ogólno pożarniczego »Florjańskiego« w Państwie Polskiem.

Z początkiem r. 1921 wybrany na prezesa Zarządu Henryk Konarzewski, sędzia, doświadczoną dłonią poprowadził dalej sprawy Towarzystwa. Zorganizowany został wówczas w Piotrkowie trzydniowy kurs uzupełniający, dla »oficerów« Straży, miejscowych i okolicznych. Wobec katastrofalnego spadku naszej waluty, wszelkie poczynania Zarządu w tym roku, oraz w latach następnych 1922 i 1923, musiały być zaniechane lub doprowadzone do minimalnych rozmiarów.

Dopiero z nastaniem stabilizacji, można było pomyśleć o odnowieniu taboru, i zmianie narzędzi strażackich, na nowsze, dogodniejszej konstrukcji.

Korzystając z zapomogi Magistratu, w kwocie 11.000 zł. sprawiono w r. 1924 dwa samochody ciężarowe za cenę 5225 zł. Umieszczono na nich dwie beczki żelazne, pojemności około 1.400 litrów.

Zabiegi w celu zaopatrzenia taboru w ulepszone narzędzia ogniowe, trwają i w roku następnym. Nabyto sikawkę motorową systemu «Benz Gagenau», wyrzucającą około 800 litrów na minutę, za cenę 9166 zł. Huty Szklane «Kara i Hortensja», stanowiące własność Tow. Akcyjnego daw. bar. Emila Haeblera, ofiarowały samochód marki «Ford», mieszczący beczkę, pojemności 1000 litrów. Hojny ten dar wręczył uroczyście podczas wigilijnego opłatka, dyrektor wymienionych hut, p. Rajnhold Chrystman, bardzo życzliwie usposobiony dla Straży. W tymże czasie zaprowadzono połączenie telefoniczne głównej remizy, oddziałów IV i V oraz mieszkania Naczelnika Głównego. Gdy szopa drewniana oddziału V na Krakowskiem-Przedmieściu chyliła się do upadku, zdecydowano postawić nową, murowaną, przy samym parkanie, okalającym kościołek Marji Panny. Plan wykonał inż. miejski Cyło, a materjał zwieźli na miejsce sami strażacy tegoż oddziału. Gdy budynek sięgał już dachu, roboty wstrzymał Urząd Konserwatorski, motywując obawą, że tak wyniosły gmach zasłoniłby widok perspektywiczny na tę starą świątynię pańską, bo pochodzącą z początków XIV wieku. Musiano plan architektoniczny tej remizy zmienić, znacznie ją obniżając. Jak wielką pracę rozwinął Zarząd w gromadzeniu funduszów na te ulepszenia dość przytoczyć ten szczegół, że gdy Komisja Dochodów Niestałych, w r. 1925 dała zysków 2333 zł., wydatki zaś Straży sięgały poważnej kwoty 27581 zł.

Wobec zrzeczenia się w kwietniu 1926 r., godności prezesa przez Henryka Konarzewskiego, Zebranie ogólne zwołane w tymże miesiącu postanowiło: «ze względu na długoletnią, nieskazitelną pracę p. K. w Zarządzie P. O. S. O. oraz na kierowanie tąż instytucją w niezmiernie ciężkich warunkach w czasie wojny światowej» mianować Go Członkiem Honorowym. Powołano na prezesa Antoniego Uniszewskiego, obywatela

1926

i kupca, a na sekretarza Stefana Klepaczko, vice-dyrektora Banku Polskiego; skarbnikiem został Józef Sokołowski, dyrektor firmy «Elibor».

Nowy Zarząd wnet przystąpił do zrealizowania dawnych projektów budowy gmachu strażackiego na własnym placu. Odpowiedni plan opracował architekt Stanisław Konorski, naczelnik V oddziału. Rozpoczęto starania o uzyskanie pożyczki budowlanej w Państwowej Dyrekcji Wzajemnych Ubezpieczeń, lecz jak dotychczas daremnie. Wybudowano natomiast mieszkanie dla woźnego oraz świetlicę przy głównej remizie. Budowę tę przeprowadzili: inż. Konorski i S. Klepaczko, uzyskując bezpłatnie potrzebne materjały z miejscowych firm przemysłowych, co dowodzi dużej sympatji społeczeństwa do Straży. Słowem cały koszt robocizny nie przewyższył tysiąca złotych.

Również i w roku następnym, 1927, prace Zarządu dążą w kierunku podniesienia sprawności Straży. Instalacja elektryczna rozszerza się znacznie, i to bezpłatnie, dzięki ofiarności Elektrowni miejskiej, a pod kierunkiem osobistym dyrektora tejże, inż. Jaworskiego. Gdy wyłoniła się sprawa nabycia syreny, któraby ostrzegała w dzień i w nocy mieszkańców i Straż Ogniową o grożącem niebezpieczeństwie, przyszła znów z hojną pomocą firma Ulen et Comp., prowadząca w mieście roboty kanalizacyjne i wodociągowe, urządzając własnym kosztem syrenę na wieży ciśnień w ogrodzie kolejowym, gdzie ma być też instalowana czatownia strażacka.

Słowem gdziekolwiek rzucimy okiem, w jakimkolwiek kierunku badać będziemy działalność naszej Straży Ogniowej Ochotniczej, wszędzie natrafimy na żywą, pełną świadomości swoich szczytnych zadań, pracę jej członków, z doskonałym zespołem Zarządu i Sztabu. To też patrząc na jej półwiekową działalność, wróżyć możemy śmiało Straży Ogniowej Piotrkowskiej, najświetniejszego rozwoju i zdobycia pierwszorzędnego stanowiska wśród innych polskich Straży Ogniowych, dla dobra miasta naszego i kraju.

Archiwum Piotrkowskiej Ochotniczej Straży Ogniowej uległo częściowemu zniszczeniu. Obawiając się, że nazwiska osób ofiarnie poświęcających się pracy społecznej w dobie moskiewskiego ucisku zaginąć mogą, niżej podpisany powziął myśl zestawienia spisu wszystkich władz P. O. S. O. za cały okres jej 50-letniego istnienia. Materjałem służyły protokuły Zarządu istniejące od 1885 r., sprawozdania roczne, odnalezione zresztą tylko za kilkanaście lat, częściowo zachowana korespondencja z władzami oraz kwity kasowe. Rzecz naturalna, że przy tak niekompletnym materjale zachodzić mogą nieuniknione niedokładności i nieścisłości, jak brak imienia, niemożność określenia sprawowanej funkcji lub godności i t. d.

Skromną tę pracę poświęca autor w hołdzie tym wszystkim działaczom naszej Straży, którzy w dobie największego ucisku zaborcy wytrwale i mozolnie pracowali w naszej instytucji dla lepszego jutra Narodu.

STEFAN KLEPACZKO
VICE-PREZES ZARZĄDU P. O. S. O.

Wykaz imienny osób

wchodzących w skład Zarządów (Rad Nadzorczych) Komisji Rewizyjnych oraz Korpusu Oficerskiego

PIOTRKOWSKIEJ OCHOTNICZEJ STRAŻY OGNIOWEJ

za okres pięćdziesięcioletni

1878–1928.

Rok 1878.

Rada Nadzorcza:

Porębski Antoni — *Prezes*
Kański Jordan
Cohn Fabjan
Boduszyński Stanisław
Gampf Józef — *kasjer*
Popowski Jakób

Naczelnik Główny — Rozmarynowski Władysław

Pomocnik Naczelnika Głównego — Majewski Jan

Naczelnicy: Horodyński Wacław I, Bette Maurycy II, Goldsztein Aleksander III, Wysocki Romuald IV, Stobiński Aleksander V.

Pomocnicy Naczelników: Cękalski Piotr I, Weisberg A. II, Sochański Jan III, Jarnuszkiewicz Maks IV, Otrębski Józef V.

Rok 1879.

Rada Nadzorcza:

Kański Jordan — *Prezes*
Gampf Józef — *kasjer*
Boduszyński Stanisław
Lewy Gustaw
Popowski Jakób
Zaleski Władysław.

Naczelnik Główny — Horodyński Wacław

Pomocnik Naczelnika Głównego — Olszewski Maksymiljan.

Naczelnicy: Otto Władysław I, Cękalski Piotr II, Gołkont Wincenty III, Wysocki Romuald IV, Osikowski Antoni V.

Pomocnicy Naczelników: Michalski Franciszek I, Krzemiński Piotr II, Sochański Jan III, Jarnuszkiewicz Maksymilijan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1880.

Rada Nadzorcza:

Kański Jordan — *Prezes*
Gampf Józef — *skarbnik*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Giegurzyński Hipolit
Heinrich Adolf
Zagrzejewski Józef — *referent*

Naczelnik Główny — Horodyński Wacław

Pomocnik Naczelnika Głównego — Klicki Władysław

Naczelnicy Oddziałów: Otto Władysław I, Cękalski Piotr II, Gołkont Wincenty III, Wysocki Romuald IV, Osikowski Antoni V.

Pomocnicy Naczelników: Michalski Franciszek I, Krzemiński Piotr II, Rohl Edward III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1881.

Rada Nadzorcza:

Kański Jordan — *Prezes*
Gampf Józef — *kasjer*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Giegurzyński Hipolit
Goleński Józef
Zagrzejewski Józef — *referent*

Naczelnik Główny — Horodyński Wacław

Pomocnik Naczelnika — Klicki Władysław

Naczelnicy Oddziałów: Otto Władysław I, Cękalski Piotr II, Gołkont Wincenty III, Toczyski Ryszard IV, Osikowski Antoni V, Kobosko Jan VI.

Pomocnicy Naczelników: Gojbion Tomasz I, Krzemiński Piotr II, Rohl Edward III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Antoni V.

Rok 1882.

Rada Nadzorcza:

Jeziorański Józef — *Prezes*
Gampf Józef — *kasjer*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Giegurzyński Hipolit
Horodyński Wacław
Zagrzejewski Józef — *referent*

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Klicki Władysław
Chorąży — Gołkont Wincenty Antoni
Naczelnicy Oddziałów: Boduszyński Stanisław I, Cękalski Piotr II, Dr. Podolski Adam III, Szuch Franciszek IV, Rutkowski Edmund V.
Pomocnicy Naczelników: Budzyński Józef I, Krzemiński Piotr II, Rohl Edward III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1883.

Rada Nadzorcza:

Kański Jordan — *Prezes* do 1 kwietnia 1883 r.
Gampf Józef — *Prezes* od 1 kwietnia 1883 r.
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Giegurzyński Hipolit — *referent*
Jork Wilhelm
Rompalski Kazimierz — *kasjer*
Wygrzywalski Marjan

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Cękalski Piotr
Naczelnicy Oddziałów: Boduszyński Stanisław I, Klicki Władysław II, Podolski Adam III, Szuch Franciszek IV, Rutkowski Edmund V.
Pomocnicy Naczelników: Budzyński Józef I, Krzemiński Piotr II, Rohl Edward III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1884.

Rada Nadzorcza:

Gampf Józef — *Prezes*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Giegurzyński Hipolit — *referent*
Jork Wilhelm
Młodowski Stefan
Wygrzywalski Marjan

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Cękalski Piotr
Naczelnicy Oddziałów: Boduszyński Stanisław I, Klicki Władysław II, Podolski Adam III, Szuch Franciszek IV, Rutkowski Edmund V.
Pomocnicy Naczelników: Budzyński Józef I, Krzemiński Piotr II, Roll Edward III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1885.

Rada Nadzorcza:

Młodowski Stefan — *Prezydujący*
Gampf Józef — *referent*

Jędrzejewicz Feliks — *kasjer*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Olewiński Franciszek — *kontroler*
Giegurzyński Hipolit — *redaktor »Strażaka«*

Naczelnik Główny — Otto Władysław

Pomocnik Naczelnika — Cękalski Piotr

Naczelnicy Oddziałów. Rompalski Kazimierz I, Wolski Emil II, Krotowski Maurycy III, Kleszczewski Wincenty IV, Rutkowski Edmund V.

Pomocnicy Naczelników: Budzyński Walery I, Sokołowski Mieczysław II, Dąbrowski Konrad III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1886.

Rada Nadzorcza:

Młodowski Stefan — *Prezes*
Gampf Józef — *sekretarz*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Jędrzejewicz Feliks — *kasjer*
Wojewódzki Henryk — *kontroler*
Olewiński Franciszek — *buchalter*

Naczelnik Główny — Otto Władysław

Pomocnik Naczelnika — Dr. Podolski Adam

Naczelnicy Oddziałów: Klicki Władysław I, Sokołowski Mieczysław II, Ziembiński Konrad III, Kleszczewski Wincenty IV, Piaszczyński Leonard V.

Pomocnicy Naczelników: Budzyński Walery I, Kotelski Ludwik II, Strzelecki Ignacy III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1887.

Rada Nadzorcza:

Młodowski Stefan — *Prezes*
Jędrzejewicz Feliks — *kasjer*
Wojewódzki Henryk — *sekretarz*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Olewiński Franciszek — *buchalter*
Gampf Józef — *prowadzący inwentarz*

Naczelnik główny — Otto Władysław

Pomocnik Naczelnika — Dr. Podolski Adam

Naczelnicy Oddziałów: Klicki Władysław I, Sokołowski Mieczysław II, Ziembiński Konrad III, Korulski Stefan IV, Piaszczyński Leonard V, Myśliński Feliks VI,

Pomocnicy Naczelników: Szturm de Hirszfeld Wincenty I, Kotecki Ludwik II, Strzelecki Ignacy III, Kornatowicz Bolesław IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1888.

Rada Nadzorcza;

Młodowski Stefan — *prezes*
Gampf Józef — *gospodarz*
Babicki Aleksander — *dochody niestałe*
Wojewódzki Henryk — *referent*
Klicki Władysław — *kasjer*
Cohn Michał — *kontroler*

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Dr. Podolski (po jego wyjeździe-Trzebuchowski Stanisław)
Naczelnicy Oddziałów: Ziembiński Konrad I, Mieczysław Sokołowski II, Konopacki Juljusz III, Myśliński Feliks IV, Trzebuchowski Stanisław V.
Pomocnicy Naczelników: Budzyński Walery I, Paciorkowski Stanisław II, Strzelecki Ignacy III, Korulski Stefan IV, Szczepkowski Karol V.

Rok 1889.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Gampf Józef — *kontroler*
Babicki Aleksander — *referent*
Młodowski Stefan — *dochody niestałe*
Klicki Władysław — *kasjer*
Cohn Fabjan — *gospodarz*

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Jędrzejewicz Feliks
Naczelnicy Oddziałów: Konopacki Juljusz I, Sokołowski Mieczysław II, Ziembiński Konrad III, Wierzbowski Stanisław IV, Dudkiewicz Adam V.
Pomocnicy Naczelników: Budzyński Walery I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Szczepkowski Karol V, Korulski Stefan VI.

Rok 1890.

Rada Narzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Klicki Władysław — *kasjer*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Młodowski Stefan — *dochody niestałe*
Gampf Józef — *kontroler*
Babicki Aleksander — *referent*

Naczelnik Główny — Otto Władysław
Pomocnik Naczelnika — Jędrzejewicz Feliks
Naczelnicy Oddziałów: Konopacki Juljusz I, Sokołowski Mieczysław II, Ziembiński Konrad III, Wierzbowski Stanisław IV, Dudkiewicz Adam V.
Pomocnicy Naczelników: Szturm de Hirszfeld Wincenty I, Ostrowski Karol II, Kenig Ludwik III, Mańkowski Antoni IV, Sporzyński Stefan V, Korulski Stefan VI.

Rok 1891.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Babicki Aleksander — *referent*
Jaszkowski Kazimierz
Łapiński Wacław
Żarski Józef — *skarbnik*

Naczelnik Straży: Młodowski Stefan

Pomocnik Naczelnika — Konopacki Juljusz

Naczelnicy Oddziałów: Sokołowski Mieczysław I, Ziembiński Konrad II, Rogójski Józef III, Luft Adam IV, Dudkiewicz Adam V.

Pomocnicy Naczelników: Węgorzecki ———————I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Sporzyński Stefan V, Korulski Stefan VI.

Rok 1892.

Rada nadzorcza:

Wojewódzki Henryk—*Prezes*
Babicki Aleksander — *sekretarz*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Łapiński Wacław—*urządzanie zabaw*
Młodowski Stefan — *kontroler*
Żarski Józef — *kasjer*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik naczelnika — Jaszkowski Kazimierz

Naczelnicy Oddziałów: Luft Adam I, Ostrowski Karol II, Ziembiński Konrad III, Rogójski Józef IV, Dudkiewicz Adam V.

Pomocnicy Naczelników: Psarski Jan I, Sporzyński Stefan II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Gliński Juljusz V, Badek Piotr VI.

Rok 1893.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Konopacki Juljusz — *referent*
Mech Stanisław — *gospodarz*
Młodowski Stefan — *dochody niestałe*
Rogójski Józef —*kontroler*
Żarski Józef — *skarbnik*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Ziembiński Konrad

Naczelnicy Oddziałów: Luft Adam I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Dudkiewicz Adam V, Sporzyński Stefan VI.

Pomocnicy Naczelników: Gliński Juljusz I, Badek Piotr II, Michalski Klemens III, Jaszkowski Kazimierz IV, Jegier Józef V.

Rok 1894.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Konopacki Juljusz — *referent*
Mech Stanisław — *gospodarz*
Młodowski Stefan — *dochody niestałe*
Lewy Gustaw
Żarski Józef — *skarbnik*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Rogójski Józef

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Dudkiewicz Adam V, Landsberg Aleksander VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Badek Piotr II, Chrzanowski Władysław III, Ogrodzki Edward IV, Michalski Klemens V.

Rok 1895.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Cedrowski Bronisław — *referent*
Majcherski Józef — *gospodarz*
Mech Stanisław
Młodowski Stefan — *dochody niestałe*
Żarski Józef — *kasjer*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Rogójski Józef

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Kenig Ludwik IV, Dudkiewicz Adam V, Lewy Gustaw VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Badek Piotr II, Nałęcki Euzebjusz III, Chrzanowski Stanisław IV, Michalski Klemens V.

Rok 1896.

Rada Nadzorcza:

Władysław Otto — *Prezes*
Wojewódzki Henryk — *referent*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Majcherski Józef
Młodowski Stefan
Rudnicki Henryk

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Cedrowski Bronisław

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Ziembiński Konrad IV, Kępiński Felicjan V, Chrzanowski Stanisław VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Badek Piotr II, Michalski Klemens III, Jegier Józef IV, Karliński Wacław V.

Rok 1897.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Chrzanowski Stanisław — *dochody niestałe*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Krzemieniewski Ludwik — *referent*
Otto Władysław
Żarski Józef — *kasjer*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Dudkiewicz Adam

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Egierski Michał V, Hebert Bronisław VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Michalski Klemens III, Jegier Józef IV, Ejdul Władysław V.

Rok 1898.

Rada Nadzorcza:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Chrzanowski Stanisław — *dochody niestałe*
Cohn Fabjan — *gospodarz*
Krzemieniewski Ludwik
Konarzewski Wincenty — *referent*
Żarski Józef — *skarbnik*

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Dudkiewicz Adam

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Bieńkowski Jan V, Hebert Bronisław VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Michalski Klemens III, Jegier Józef IV, Ejdul Władysław V.

Rok 1899.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Krzemieniewski Ludwik
Zarski Józef — *kasjer*
Kowalczewski Karol
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna:

Chrzanowski Stanisław, Dr. Wnorowski Jan, Cohn Fabjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery
Pomocnik Naczelnika — Dudkiewicz Adam
Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Michalski Klemens V, Hebert Bronisław VI.
Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef, Szmidt Jan II, Michalski Klemens III, Olszewski Aleksander IV, Ejdul Władysław V.

Rok 1900.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Zarski Józef — *kasjer*
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Krzemieniewski Ludwik
Kowalczewski Karol
Konarzewski Wincenty

Komisja Rewizyjna:

Chrzanowski Stanisław, Dr. Wnorowski Jan, Cohn Fabjan.

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Dudkiewicz Adam

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Michalski Klemens V, Szczepkowski Karol VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Niwiński Leon III, Olszewski Aleksander IV, Ejdul Władysław.

Rok 1901.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Zarski Józef — *kasjer*
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Krzemieniewski Ludwik
Kowalczewski Karol
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Cohn Fabjan, Dudziński Florjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnicy Naczelnika: 1) Dudkiewicz Adam, 2) Wnorowski Jan

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Michalski Klemens V, Szczepkowski Karol VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Niwiński Leon III, Olszewski Aleksander IV, Ejdul Władysław V.

Rok 1902 i 1903.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Kowalczewski Karol
Olszewski Błażej
Żarski Józef — *kasjer*
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Cohn Fabjan, Dudziński Florjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnicy Naczelnika: 1) Dudkiewicz Adam, 2) Dr. Wnorowski Jan

Kapelmistrz — Malinowski Walenty

Sygnalista — Królikiewicz Andrzej

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Michalski Klemens V, Szczepkowski Karol VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Niwiński Leon III' Olszewski Aleksander IV, Ejdul Władysław V.

Rok 1904.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Kowalczewski Karol
Olszewski Błażej
Żarski Józef — *kasjer*
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Cohn Fabjan, Dudziński Florjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnicy Naczelnika 1) Dudkiewicz Adam 2) Dr. Wnorowski Jan

Kapelmistrz — Brandt Alfons

Sygnalista — Królikiewicz Józef

Naczelnicy Oddziałów: Sporzyński Stefan I, Ostrowski Karol II, Mańkowski Antoni III, Szymański Roman IV, Ejdul Władysław V, Szczepkowski Karol VI.

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Niwiński Leon III. Olszewski Aleksander IV, Zaremba Apolinary V.

Rok 1905.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Braun Markus
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Rudnicki Henryk
Żarski Józef — *kasjer*
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Dudziński Florjan, Kowalczewski Karol.

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnicy Naczelnika: 1) Dr. Wnorowski Jan 2) Sporzyński Stefan

Sygnalista Główny — Kancler Mieczysław

Naczelnicy Oddziałów: Ostrowski Karol I, Szymański Roman II, Mańkowski Antoni III, Zaremba Apolinary IV, Ejdul Władysław V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Majewski Jan I, Niwiński Leon II, Witkowski Marjan III, Stankowski Franciszek IV, Podmunicki Stefan V, Gerlach Aleksander VI.

Rok 1906.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Braun Markus
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Rudnicki Henryk
Żarski Józef — *kasjer*
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Dudziński Florjan, Kowalczewski Karol

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Sporzyński Stefan

Kapelmistrz — Niwiński Wiktor

Sygnalista Główny — Kancler Henryk

Naczelnicy Oddziałów: Łacki Józef I, (chwilowo) Szymański Roman II, Mańkowski Antoni III, Zaremba Apolinary IV, Podmunicki Stafan V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Majewski Jan I, Niwiński Leon II, Stankowski Józef III, Stankowski Franciszek IV, Rudowski Maksymiljan V, Gerlach Aleksander VI.

Rok 1907.

Zarząd:

Wojewódzki Henryk — *Prezes*
Braun Markus
Konopacki Juljusz — *sekretarz*
Rudnicki Henryk
Żarski Józef — *kasjer*
Konarzewski Wincenty — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Chrzanowski Stanisław, Dudziński Florjan, Kowalczewski Karol

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Sporzyński Stefan

Kapelmistrz — Niwiński Wiktor

Sygnalista Główny — Kancler Henryk

Naczelnicy Oddziałów: Rudowski Maksymiljan I, Szymański Roman II, Mańkowski Antoni III, Zaremba Apolinary IV, Podmunicki Stefan V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Niwiński Leon II, Stankowski Józef III, Stankowski Franciszek IV, Herzig Filip V, Gerlach Aleksander VI.

Rok 1908.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Komaniecki Edward
Konarzewski Henryk
Konarzewski Wincenty — *sekretarz*

Witanowski Michał — *skarbnik*
Szymański Roman — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Wojewódzki Henryk, Dudziński Florjan, Żarski Józef

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika: 1) Sporzyński Stefan, 2) Zaremba Apolinary

Kapelmistrz — Niwiński Leon

Sygnalista — Kancler Henryk

Naczelnicy Oddziałów: Rudowski Maksymiljan I, Szmidt Jan II, Mańkowski Antoni III, Stankowski Franciszek IV, Podmunicki Stefan V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Herzig Filip II, Stankowski Józef III, Heininger Aleksander IV, Nowicki Leon Emil V, Gerlach Aleksander VI.

Rok 1909.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Konarzewski Henryk
Konarzewski Wincenty — *sekretarz*
Witanowski Michał — *skarbnik*
Rudowski Karol
Szymański Roman — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Wojewódzki Henryk, Dudziński Florjan, Żarski Józef

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Zaremba Apolinary

Sygnalista — Świtek Jan

Naczelnicy Oddziałów: Rudowski Maksymiljan I, Szmidt Jan II, Mańkowski Antoni III, Stankowski Franciszek IV, Podmunicki Stefan V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Herzig Filip II, Heininger Aleksander III, Zieliński Stanisław IV, Niwiński Emil Leon V, Gerlach Aleksander VI.

Rok 1910.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Konarzewski Henryk
Konarzewski Wincenty — *sekretarz*
Witanowski Michał — *skarbnik*
Rudowski Karol
Szymański Roman — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Wojewódzki Henryk, Dudziński Florjan, Żarski Józef

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Zaremba Apolinary

Sygnalista — Świtek Jan

Naczelnicy Oddziałów: Stankowski Franciszek I, Szmidt Jan II, Mańkowski Antoni III, Rudowski Maksymiljan IV, Podmunicki Stefan V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Herzig Filip II, Hieninger Aleksander III, Kowalski Tadeusz IV, Niwiński Leon V.

Rok 1911 i 1912.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Konarzewski Henryk
Łopieński Wiktor
Radoszewski Walenty
Rudnicki Henryk
Rudowski Karol
Joel Stanisław
Witanowski Michał — *skarbnik*
Szymański Roman — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Wojewódzki Henryk, Górzyński Teodor, Dr. Wnorowski Jan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Mańkowski Antoni

Sygnalista — Nowakowski Leon

Naczelnicy Oddziałów: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Heininger Aleksander III, Niwiński Leon IV, Wolski Wincenty V, Ligenza Andrzej VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Szafnicki Marjan II, Gaworski Teofil III, Wesołowski Aleksander IV, Wojciechowski Paweł V, Warmuziński Leon VI.

Rok 1913.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Konarzewski Henryk
Łopieński Bronisław
Radoszewski Walenty
Rudnicki Henryk
Rudowski Karol
Joel Stanisław
Witanowski Michał
Szymański Roman

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Dr. Wnorowski Jan, Dudziński Florjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Mańkowski Antoni

Chorąży — Nowakowski Leon

Naczelnicy Oddziałów: Łącki Józef I, Szmidt Jan II, Heininger Aleksander III, Niwiński Leon IV, Wolski Wincenty V, Ligenza Andrzej VI.

Pomocnicy Naczelników: Piotrowski Stanisław I, Stankowski Franciszek II, Gaworski Teofil III, Wesołowski Aleksander IV, Wojciechowski Paweł V, Warmuziński Józef VI.

Rok 1914, 1915, 1916 i 1917.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Konarzewski Henryk
ks. Lipiński Eugenjusz
Cieślewski Antoni — *skarbnik*
Krzemieniewski Ludwik
Radoszewski Walenty
Szymański Roman
Rudowski Maksymiljan
Szmidt Jan — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Rzeszotarski Kazimierz, Dudziński Florjan

Naczelnik Straży — Span Franciszek Ksawery

Pomocnik Naczelnika — Stankowski Franciszek

Kapelmistrz — Celejowski Władysław

Adjutant — Nowakowski Leon

Chorąży — Galler Jan do 1.X 1914.

Naczelnicy Oddziałów: Piotrowski Stanisław I, Nowak Stanisław II, Niwiński Leon III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Warmuziński Józef VI

Pomocnicy Naczelników: Łącki Józef I, Stankowski Józef II, Gerlach Aleksander III, Rutkowski Mateusz IV, Wojciechowski Paweł V, Hertes Roman VI.

Rok 1918.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
ks. Lipiński Eugenjusz — *kapelan*
Radoszewski Walenty
Konarzewski Henryk
Januszewski Wacław
Krzemieniewski Ludwik — *skarbnik*
Szymański Roman
Cieszkowski Michał — *vice prezes*
Stankowski Józef — *skarbnik*
Niwiński Leon — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Klembowski Bolesław, Rzeszotarski Kazimierz

Naczelnik Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-naczelnik — Stankowski Franciszek

Adjutant — Mantey Hugon

Kapelmistrz — Celejowski Władysław

Naczelnicy Oddziałów: Piotrowski Stanisław I, Moździński Stanisław II, Nowak Stanisław III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Gerlach Aleksander VI.

Pomocnicy Naczelników: Bačko Stefan I, Roll Ludwik II, Bykowski Stefan III, Michalski Zenobjusz IV, Daszkowski Antoni V, Łącki Józef VI.

Rok 1919.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Cieszkowski Michał — *vice-prezes*
ks. Lipiński Eugenjusz — *kapelan*
Konarzewski Henryk
Radoszewski Walenty
Krzemieniewski Ludwik — *skarbnik*
Szymański Roman
Stankowski Józef — *sekretarz*
Niwiński Leon — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Klembowski Bolesław, Górzyński Teodor, Rzeszotarski Kazimierz

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Piotrowski Stanisław (od 17.12-1919)

Adjutant — Hertes Roman

Kapelmistrz — Celejowski Władysław

Naczelnicy Oddziałów: Piotrowski Stanisław I (do 17.12-1919) Roll Ludwik II, Gerlach Aleksander III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI

Pomocnicy Naczelników: Bačko Stefan I, Litoch Aleksander II, Mańkowski Stanisław III, Golnik Stefan IV, Wojciechowski Paweł V, VI—vacat

Oddział harcerski: Naczelnik — Herzig Filip
Pomocnik naczelnika — Krogulski Wacław.

Rok 1920.

Zarząd:

Konopacki Juljusz — *Prezes*
Cieszkowski Michał — *vice-prezes*
ks. Lipiński Eugenjusz — *kapelan*
Konarzewski Henryk
Radoszewski Walenty
Krzemieniewski Ludwik — *skarbnik*
Szymański Roman
Stankowski Józef — *sekretarz*
Niwiński Leon — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Klembowski Bolesław, Górzyński Teodor, Rzeszotarski Kazimierz

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Piotrowski Stanisław

Adjutant — Hertes Roman

Kapelmistrz — Celejowski Władysław

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Litoch Aleksander II, Roll Ludwik III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Kułakowski Władysław II, Mańkowski Stanisław III, Golnik Stefan IV, Daszkowski Wincenty V, vacat VI.

Rok 1921.

Zarząd:

Konarzewski Henryk — *Prezes*
Brauliński Franciszek
Cieszkowski Michał
Dobrzański Tadeusz — *skarbnik*
Stankowski Józef — *sekretarz*
Wallas Jan
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Rzeszotarski Kazimierz, Klembowski Bolesław

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Chutkiewicz Walenty

Adjutant — Hertes Roman

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Kułakowski Władysław II, Roll Ludwik III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Golnik Stefan IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1922.

Zarząd:

Konarzewski Henryk — *Prezes*
Cieszkowski Michał — *vice-prezes*
Mierzanowski Kazimierz
Hilchen Franciszek
Brauliński Franciszek
Krzemieniewski Ludwik
Wallas Jan
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Rzeszotarski Kazimierz, Klembowski Bolesław

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Chutkiewicz Walenty

Adjutant — Hertes Roman

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Stus Franciszek II, Kucharski Bronisław III, Majcherski Józef IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1923.

Zarząd:

Konarzewski Henryk — *Prezes*
Cieszkowski Michał — *vice-prezes*
Brauliński Franciszek
Kopydłowski Leonard
Wallas Jan
Kronowicz Mieczysław
Krysiak Władysław — *sekretarz*
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Klembowski Bolesław, Muszyński Henryk

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice komendant — Chutkiewicz Walenty

Adjutant — Hertes Roman

Kapelmistrz — Królikiewicz Andrzej

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Stus Franciszek II, Hegewald Augustyn III, Majdecki Józef IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1924.

Zarząd:

Konarzewski Henryk — *Prezes*
Uniszewski Antoni — *vice-prezes*
Popiel Michał — *skarbnik*
Majcherski Feliks
Joel Zygmunt
Brauliński Franciszek
Kronowicz Mieczysław
Krysiak Władysław — *sekretarz*
Wallas Jan
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Klembowski Bolesław, Muszyński Henryk

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice komendant — Chutkiewicz Walenty

Adjutant — Hertes Roman

Chorąży — Piotrowski Piotr

Kapelmistrz — Królikiewicz Andrzej

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Wesołowski Aleksander IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Stus Franciszek II, Hegewald Augustyn III, Majdecki Józef IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1925.

Zarząd:

Uniszewski Antoni — *Prezes*
Malangiewicz Romuald — *vice prezes*
Klepaczko Stefan — *sekretarz*
Popiel Michał — *skarbnik*
Majcherski Feliks
Mantey Hugo
Kronowicz Mieczysław
Wallas Jan
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Klembowski Bolesław, Muszyński Henryk

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Wesołowski Aleksander

Adjutant — Hertes Roman

Chorąży — Piotrowski Piotr

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Majdecki Józef IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Stus Franciszek II, Hegewald Augustyn III, Skupiński Leon IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1926.

Zarząd:

Uniszewski Antoni — *Prezes*
Malangiewicz Romuald — *vice prezes*
Klepaczko Stefan — *sekretarz*
Sokołowski Józef — *skarbnik*
Karwowski Stanisław
Mantey Hugo
Majcherski Ludwik
Szmidt Kazimierz
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Chrystman Reinhold, Klembowski Bolesław

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Wesołowski Aleksander

Adjutant — Hertes Roman

Chorąży — Piotrowski Piotr

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Majdecki Józef IV, Wolski Wincenty V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Stus Franciszek II, Hegewald Augustyn III, Skupiński Leon IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1927.

Zarząd:

Uniszewski Antoni — *Prezes*
Klepaczko Stefan — *vice-prezes*
Sokołowski Józef — *skarbnik*
Karwacki Edmund — *sekretarz*
Karwowski Stanisław
Konorski Stanisław
Kaczyński Stanisław
Hudec Marjan
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Chrystman Reinhold, Klembowski Bolesław

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Wesołowski Aleksander

Adjutant — Hertes Roman

Chorąży — Piotrowski Piotr

Naczelnicy Oddziałów: Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Majdecki Józef IV, Konorski Stanisław V, Łącki Józef VI.

Pomocnicy Naczelników: Niedźwiecki Bronisław I, Roll Ludwik II, Hegewald Augustyn III, Skupiński Leon IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.

Rok 1928.

Zarząd:

Uniszewski Antoni — *Prezes*
Klepaczko Stefan — *vice-prezes*
Sokołowski Józef — *skarbnik*
Karwacki Edmund — *sekretarz*
Kaczyński Stanisław
Karwowski Stanisław
Kostecki Stefan
Hudec Marjan
Majcherski Feliks
Mańkowski Antoni — *gospodarz*

Komisja Rewizyjna: Górzyński Teodor, Chrystman Reinhold, Klembowski Bolesław

Komendant Straży — Rudowski Maksymiljan

Vice-komendant — Wesołowski Aleksander

Kapelan — ks. Potrzebski Wiktor

Adjutant — Woźniakowski Stefan

Chorąży — Matyjaszczyk Stanisław

Naczelnicy Oddziałów:	Baćko Stefan I, Wers Maksymiljan II, Berduszek Edward III, Majdecki Józef IV, Konorski Stanisław V, Łącki Józef VI.
Pomocnicy Naczelników:	Niedźwiecki Bronisław I, Roll Ludwik II, Piotrowski Piotr III, Skupiński Leon IV, Łągiewski Józef V, Jaroszkowski Leon VI.